

Poštarina plaćena u gotovom.

HANOAR

LIST JEVREJSKE OMLADINE
JUGOSLAVIJE

GOD. I.

ZAGREB
10. XII. 1926.

BR. 3.

HANOAR

JE SLOBODNI POLUMJESEČNIK ŽIDOVSKJE OMLADINE
JUGOSLAVIJE. SVI ČLANCI IZRIČU LIČNO MIŠLJENJE
PIŠČEVO.

Vlasnik i izdavač Savez Žid. Oml. Udruženja u kraljevini S. H. S.

Sadržaj:

Albert Weiss: Plač i smirenje u danima kajanja	43
Čiča Gross: Rezignacija	54
H. N. Bjalk: Moje rodno selo	55
Migdali: Odlazak	59
Priče o Luriji. Opaki kralj	60
Promašeni spas	62
Prof. A. Szemnitz: Klimatske prilike Erec Jisraela	62
Eliezer Levi: Bolesnica	65
Svim pretp'atnicima	67

NAŠA ANKETA.

Konforty I. M.: Odgovor na anketu	68
Leo Sonnenschein: Odgovor na anketu	68
Julije Grünwald: Odgovor na anketu	69

KNJIŽEVNOST.

AWE: Tri broja »Hozera«	69
Š. F.: Nekoliko knjiga za vještastva	70

ŠPORT.

Milan Janković: Ritmička gimnastika	71
---	----

NATJEČAJ

za najbolju pjesmu i najbolju novelu iz redova omladine	72
---	----

»Hanoar« izlazi svakog 10. i 25. u mjesecu na najmanje 24 strane. — **Pretplata:** za Jugoslaviju godišnje 80 D., polugodišnje 40 Din., četvrtgodišnje 20 Din., za inozemstvo 100, 50 i 25 Din. Pojedini broj 5 Din. — **Uredništvo i uprava:** Zagreb, Ilica 31, III. kat. — **Račun pošt. ček. zavoda:** 35.984. — **Rukopisi se ne vraćaju.** — **Prenošenje iz »Hanoara« dozvoljeno je samo uz naznaku izvora.**

Albert Weiss: Plač i smirenje u danima kajanja.

LIRSKI TORZO.

Neka svako spasi samoga sebe! Neka se prekrije belom mantijom molitava, crvenim plaštem pesama ili plavim maglovitim velom šutnje.

*

Afel. Smem li ja danas da zaplačem, kad zreli jesenji mirisi caruju nad dušama? Groždje i breskve su pune finih slutnja, a u meni ipak grmi bol i sumor i očaj. Uzalud mašu paome svih cvetnih nedelja. Mene davi teskoba i teška, neisplakana suza u grlu. Sunce je pregazilo preko svih molitava i pokora. Zemlja odjekuje klicanjem razuzdanih mladosti: evôe, evôe! Smem li ja da plačem?

O, moj će plač biti čudan i grozan, plač, koji je vekovima bio okamenjen, a sad ga je vulkan gorčine pretopio u razornu lavu, da uništi sve Pompeje slasti i harmonija. — To je plač slomljenih mitosa, koji strše u noć tuge i ne mogu zaboraviti vedra vrela na Olimpu i sunčane puteve Valhale. To je plač ludila i besa, sumnje pretnje i straha, užasa i samrtnog krvarenja. Ali je to ipak žalost svetla, a ne radost mraka. Žalost svetla je više nego kajanje. To je živa uteha bogu. I zato ne pitam više, smem li da plačem, jer sad je ovaj plač jedini smisao sveta i jedini put spokojstvu.

Bet. Jao Jerusolime, rascviljeni crni grade, udovico tužna! Ne plačem ja radi tvoje propasti, nego plačem radi tvojih ruševina, koje nosimo u nama i od kojih nema oslobođenja. Zašto te nije znala sasvim progutati ova okrutna zemlja? Zašto si rađao proroke i bogove? Čemu proroci i čemu oni nakazni bogovi bezbožne pobožnosti? A ako si ih morao roditi, zašto si sam ubijao te grozničave proroke i sumorne bogove? Prošli su užasi tvojeg prenapetog ludila, stari, grozni Jerusolime. Ali još stoje crne ruševine tvojih kula i zidova. I zato sam ja morao zaurlati pod velikim teretom onoga Boga. O, strašno je još daleko do novoga Jerusolima!

Gimel. Bruje velika zvona u srcu mome. Ali zloslutno bruje kao kobna pričanja ponoćnih tišina. I progone me snovi i vizije tajanstava. Čujem haoničku viku svih Golgota. Oko svakoga spasitelja eno se kače i s desna i s leva razbojnici! Plačem danas nad ovim spasiteljima, čija se krv prolevala u ništa i koji su bili veliki glupi i suvišni pesnici.

Dalet. Plačem nad ponosom svojim. Sahranio sam ga u kriptu suludih poniznosti, samo da ne budem sâm. Grozno je biti sâm, ali je to sveta i plodna groza, iz koje izvire spasonosni prkos i čelična gordost. Divan je bio moj osamljeni ponos i smešna je moja blizina k onima, koji su od mene za vazda daleki. Bežim od sebe i plačem, da bi našao opet onog golemog samca, jedincatog orijaša, pragospodskog Sebe.

He. Jao mene, što me rodi majka i što sam od krvi i mesa! Sramota me je toga tela, tih mišica i tih kostiju, koji će trunuti kao gnoj korova. Zašto nisam apsolutan i večan? Već od života i smrti, od boga i davla? Nema kraja mome lelekanju nad budalastim kosmičkim zagonetkama. Ogavne su te vasi-onske navike: vreme, prostor, broj, uzrok, odnošaj, sustav. Nije to duboka zbilja. Ali kako ću shvatiti pravi ritam svemirskih događaja?

Vav. Tužan sam i srdit nad običajem razuma i ciljeva. Razum je laž, a ciljevi su uobraženja. Ali ne mogu bez njih. Zarobljen sam u đavolskoj buturnici logike. Živimo i umiremo i verujemo, da sve to ima smisla i da to treba tako da bude. Slepimo, ali nas goni mahniti i večni: zašto? A kad smo smalaksali i kad nas je samleo silni mlinski kamen problema, zastajemo i mislimo, da smo nešto našli. I umiremo blaženi, zaludjući našu decu i unučad.

Zajn. Treba kukati nad čoveštvom svojim, jer je i to očaj i laž. Gadimo se iluzija, a bez njih ne možemo. Sva načela vode do apsurda, ali mi neprestano gajdamo o načelima. I pevamo umorne pesme, ma da smo izgubili vedrinu bezmozgovnih i sretnih ptica. Šteta je za našim zverstvom i šteta je za našim čoveštvom. A mi se ipak ne možemo odreći propovedi o tom, da je takozvani život neizrecivo lep i velik i vredan.

Het. Moji su bogovi mrtvorodeni, a ja ih ipak čuvam i te-tošim u kolevci snova, verovanja i posvećenja. Svi su moji bogovi mrtvi, a ja sam idolopoklonik i pravovernik svih krivoverja. U svakoj novoj jeresi vidim novo spasenje. Ja sam luđak religija i manijah svih crkava i dogmi. Zaklinjem se na paradokse i usklađujem nepremostive protivštine u sebi. Jao,

moj je mozak luda mašina, koja juri bez odmora prema ponoru Nepoznatih Čudesa.

Tet. Jao, ja sam velikomučenik žena, koje kikoću u mojoj bolesnoj krvi. Žrtvujem im srž svoje mladosti i umirem sa svakim strašnim, divnim zagrljajem i svakim vazdušastim večernjim celovom. U ženama mi se pričinja pravi smisao svega i njihova užarena put, kao da je od mermera večnih, velikih, strašnih, bolnih i svetih slasti. Jao, plamena sam žrtva žena, koji ću u mukama izgoreti na tom oltaru mahnitanja.

Jod. Rob sam mamurluka i narkoza. U njima je barem trenutak mira i odmora. Tražim duboka i duga pijanstva i omamnosti, jer je to muzika za moje izgorele živce. Ja volim kocku i karte, jer sam sveštenik velikog boga Slučaja, koji je jedini pravedan i ravnodušan prema svim vrlinama i gresima. Grozovito volim, obožavam, uzvisujem Zlato. I svetog gospara i svetitelja, njegovo božansko i đavolsko veličanstvo: Novac! U njem je uteha za sve tuge i obećanje svih mogućnosti.

Sebar sam varvarskih nagona i služitelj divnih i ispraznih, slasnih i ubitačnih zemaljskih taština.

Kaf. Jao, nemam merila za vrline i grehe, za različnost lepih laži i lepih istina. Vidim samo lepo i gadno. Opčinjen sam večnim čarolijama i živim u neopredeljenim sferama između devetog neba i najdubljeg paklenog ponora. Ludom sigurnošću koračam na vrtoglavoj ivici između Belih i Crnih Božanstava. I ne prilazim ni jednom. To je okean hirova i talasanja. To je haotični život kosmosa. Strašan grč i nadljudska bol. A ja sam tako slab!

Lamed. Jao, meni je već dvadeset godina, a još nigde ne vidim mirne luke. Kuda ću s mojom napaćenom korabljom? Potop je velik, kopna nema. I svi se moji golubovi vraćaju razrogačenih očiju. Bez maslinove grane mira.

Dvadeset godina, punih čudesa i divota, priviđenja i otkrovenja, bogova i muzika, velikih uragana i lelujavih zefira. Dvadeset godina, punih reči i htenja, besnog lamatanja k nebu. Dvadeset godina rabote u svim majstorijama svakdašnjice, dvadeset godina pevanja, klicanja i čekanja. I sve besciljno. Bez ovaploćenja. A ja plačem nad svojih strašnih, ali jedinih dvadeset godina.

Mem. Tugujem radi neizbeživosti naših obrazina. Moramo nositi maske, jer bi nas naše pravo lice često gonilo u ludnicu, u tamnicu ili u smešnost. U meni često seva bunilo nervoznog puberteta. Često mi je put bespuća i razbuktelog očajanja najbliži. Drhćem od groznica sporog i hirovitog dozre-

vanja, a moram nositi krabulju lakih i ustaljenih harmonija i određene zrelosti. Često me davi prigušeni jecaj obesnih problema, a prikazujem blagu sigurnost zvezdanoga neba. Smrzavam se često u ledu zdvojnosti, a moram glumiti herojstvo užarenosti. Tišti me praživotinjski strah, a dajem ponos samosvesne i civilizovane hrabrosti. Muči me mistika najtamnijih osećanja, a ja moram blistati igračkama elana.

Slatko bi bilo, biti iskren i priprost. Ali moram biti komedijašem, da ne bi strahotom istina ubio čestitost primitivnih i blaženstvo vernika.

Nun. Plačem nad vama, pesme moje i reči moje i muzike moje. U vama sam dugo gledao lik spasenja. Bile ste žrtve, kojima sam kadio pred svim šarenim oltarima. Pred oltarom boga i sveta, sunčanih jutara i bujnih žena. A sad vidim, da je tamjan nestao. Oltari su otrcani i nemi. A vi, pesme i reči i muzike moje, vi ste čudan pepeo te neverovatne vatre. Sivi i profani pepeo. A ne večno bleštavi alenovi, kakve sam vas gledao u časovima jurišanja prema nedostižnome.

Sameh. Majčice moja, plačem nad onom ljubavlju i onim verovanjem u mene, za koje Ti u svakome času žrtvuješ celi svoj život. Majko, ja nisam vredan te vere i ljubavi. Jer niko toga nije vredan. Plačem nad križem i mučeništvom tvojim za mene i nad svima onima, koji su me voleli i koje sam ja voleo. Jer svi smo mi ljubili samo svoje iluzije. Plači, majčice moja!

Ajn. Krik ovaj je radi kukavičluka našeg. Uvek smo voljni za sve nagodbe, kolikogod se isprva i borimo za apsolutno ostvarenje naših slobodnih maštanja. Sitno je naše htenje i čvrsto omeđaseno i niko ne sme preko ovih međaša. Ne sme i ne može. Mi stvaramo vekovnim trudom palače i mislimo, da bez njih i ne možemo živeti. Ali su palače određene za propast. A mi ostajemo na crnome zgarištu i nagodićemo se sa tužnim zidovima tugovanja.

Pe. Umorno ovo jecanje je izražaj moje žalosti nad vascelim bivstvom. Strašan je dan srdžbe danas u meni, koji me tišti i drobi u kida. Tužan sam nad svim događanjima, očajan nad bivšim i budućim.

Svet nije grozan, ni divan, ni tužan ni veseo, ni svetao ni taman. Ali sam ja sada tužan i taman. A svet je samo verni odsev moj. Neću, da me mimoide ova gorka čaša, jer je upravo iskapljujem do dna. Hoću da plačem, da kričim, da jecam da jaučem i žalujem i tugujem. Jer je strašan Veliki Petak ovaj u meni, dan muka i krvarenja. Nije ovo samo kajanje, jer to nisu ni gresi ni vrline, nego čudno htenje boli, koje se mora

izživeti radi spasenja i oslobođenja. Radi očišćenja drugih i zato, da se slepima daje gledanje, a onima, koji vide, da se pokaže čudo čoveka, koji pokazuje.

Cade. Tiha ova i smirena žalost već nije drugo, no umorno i njema plakamonia nad samim plačem mojim. Tugujem zato, jer sam toliko tugovao. Jer sam toliko plakao nad svime, što je mnogima možda prirodno i jednostavno i vedro. A bez pravog kajanja i možda bez pravog razloga očaja. Tugujem tužnom tugom, jer se nisam uvek znao postaviti na veliku i veselu stranu svojeg mladenaštva. Kao oni, čiji je put kratak, iskren i primitivan.

Oplakujem moje mnoge uzaludne suze i besciljne boli.

Kof. Prokleo me je Dionizij, izopćio me je Apolon. Mnogo sam boravio u tamnom podzemlju rastrganosti. Ali ću ipak dostići najveću nagradu mojih patnja i sumnji. Često me već miluje osećanje velikog očišćenja. I vidim, da sam trebao one grčevite stihove mojega srca i one nemilosrdne proze moje lubanje. Nisu bili suvišni moji golemi gestovi i moje profinjene poze. Trebao sam i trebam sva ta jurišanja i kidanja. Sve reči i snove, sve ciljeve i fraze, sve bojeve i vizije. Sve je to nužna borba za životni stil i pravi životni put. On je još čist i nenačet. I preko ovih lutanja će se jednom ipak ispuniti.

Sa svih me strana pozdravljaju barjaci. Lepi, šareni i lažni barjaci. A ja često zastajkujem, divim se, padam na kolena, mašem kapom i hteo bi svagde ostati. Ali onaj, koji je u meni Bolji, on me nemilosrdno tera dalje. Možda napred.

Reš. Ja ipak govorim jezikom vasiona i pevam kraljevske pesme božje lepote. A ako i jesam često slab i ljudski nemoćan, pa što ja za to mogu?! Moja je neodgovornost potpuna. Mene su uapsili u liriku i ispremlatili me batinom eksaltacija. I zato se onesvešteno vrtim u ludom kolu paradoksa. I svakom gestom svojom pobijam samoga sebe.

Nužno je, da je onaj, koji hoda putevima božanstva, malo pijan i malo lud, jer je značenje svetih zabluda često spasonosno, a fiksne ideje su bitne za proroke i apostole. Gledajte! Sa svim tajanstvima svojim stojim pred vama gô. Zašto neprestano padaju na mene bičevi vaše zlobe?

Šin. Ima sudbine, ima kismeta i nepromenljivog fatuma, ali ima i boga, ima i slučaja, ima i tragične i velike volje. I sve je to, kakogod je komplikovano, neizmerno prosto. Praistina, koja od početka vremena bije u krvi mojoj.

Istina je, život se sastoji od realiteta, od ljudi i kuća, jela i pića, ulica, škola, kompromisa i programa. Ali se u prvom redu ipak sastoji iz fikcija, ideja i simbola.

Istina je, i ja sam se stoputa zaneo vrućicom parola i lukastim koračnicama. I — ko bi to znao — možda će me još stotinu puta pograbiti ovaj divni vir slasti i muka, ovo vrzino kolo života.

Dobro je bežati, kad nas progone tajne, ali je dobro i ostati. I čekati bič misterija.

Tav. Neki možda vide venac trnja oko moje glave i oplakuju me. Ali pravednici i pravi životnici vide, da je to venac sunčanih zraka i likuju nad tom pobedom. Nije to lomača martirija, nego plameni vrhunac trijumfa, odakle se samo prave relacije vide.

Jer sasvim u meni, na dnu reči i bitnosti, pri korenu promućenih problema i očišćenih htenja, tu je već tolika tišina, mir i vedrina, savršenstvo i božanstvo. Tu već slobodno mogu jurišati silni ljudi i vikati sulude žene. I potresti se palače i prevrnuti se sunčani sistemi.

Sve je to sitna i penušava igra površine. A na dnu svega se nalazim ja. Smiren i sâm, uvijen u psalme. Ja sâm, u veličanstvu svoje oslobodene vlastitosti, kao jedini i rođeni BRAT BOŽJI.

*

Neka svako spasi samoga sebe! Neka se prekrije belom mantijom molitava, crvenim plaštem pesama ili plavim maglovitim velom šutnje.

U danima selihot, 1926.

Čiča Gross: Rezignacija.

Prvi je zapao snijeg,
Pokopo moj mi je stijeg,
Što ga u maju razapeh.

Srebrni praporcei zveče,
Odsvud opijela ječe
Sve mi je crno i šuplje.

H. N. Bjalik: Moje rodno selo.

Ne sjećam se, koliko li se puta izmijeniše ljeto i zima otkako sam zapamtio svoje rodno selo, pa dok nisam s kućom svoga oca preselio u predgrađe obližnjega grada. Još sam bio nejakom dijete, čini mi se, nisam navršio ni pet godina, a kakve pojmove ima dijete o vremenu? Zacijelo, ni u mom se rodnom selu nisu promijenili prirodni zakoni: jedno godišnje doba za drugim je prolazilo, a svijet je išao svojim tokom. Ali onaj prvi, prastari svijet, koji sam ponio sa sobom iz sela, skrovit u posebnoj pregratki mog srca, — onaj neobični, čudesni, jedincati svijet, on, čini mi se, nije nikad znao za jesen i zimu. Cijelo selo onih dana — samo je ljeto. Nebo — ljetno nebo, a zemlja — ljetna zemlja. Rasline i životinje — samo ljeto. I Fajgele, moja vršnjakinja i jedina drugarica u čitavom selu — i ona samo ljeto. Svijet u svojoj čistoći, onaj što se prostire od trave na zidovima naše kuće do zelene livade na kraju sela — ovaj je svijet samo ljeto.

Na ovom zastoru nebeskoga azura i zelenila trave, protkani su sad preda mnom svi prizori moga svijeta onih prvih dana, prizori čudesni, svježiji i lagani kao čisti oblaci, na pola zagonetke, a na pola sni, — pa ipak, nema jasnijeg od njih i nema takove realnosti, kakva je njihova realnost. Dali su mi besplatno od neba, dar Gospoda i njegove dobrote, plaća za nježnost mojih godina i čeznju moga srca. Bio sam nježan i malen i prepušten sam sebi, nisam znao pitati niti nazvati neku stvar njenim imenom, a nikoga nije bilo kraj mene, da otvori moja usta i probudi moj duh. Kao pile — siročče lutao sam osamljen oko svoga gnijezda, otac i mati me ostaviše, nikoje oko nije pazilo na mene. A Gospod me uzeo u svom milosrđu pod svoje okrilje i pustio me, da tiho sjedim do podnožja njegovih nogu, da se igram resama njegove odjeće. Danju je naredio svojim skrivenim anđelima, da me zabave lijepim sanjama i da se, na mojim usnicama pojavi smješak, koji nitko nije opazio, noću mi je slao svoje male patuljke, da mi pjevaju u svijetlu mjesečine i rasprše moj strah, a nitko ih nije čuo. Nevidljivima učinio ih je oko mene i smjestio ih u svaki sjenoviti kut, u svaku tamnu pukotinu, da mi dušu napune slatkim strahom i udivljenjem. Njegova skrovita ruka zasadila je čudesima sve moje staze i zagonetno je bilo sve, za što je zapelo moje oko. Svaka gomila kamenja i otpaci drva bijahu čudna priča, svaki grm i bara otkrivahu tajne svijeta. Odakle sjaj u mrtvom kamenu, odakle nijeme sjene na kućnim zidovima? Tko je nagomilao plameno gorje na kraju nebesa, tko vodi mjesečinu neprohodnom šumom? Kamo se skupljaju karavane oblaka, koga to tjera vjetar na polju? Šta znači moja jutarnja pjesma i udaranja moga srca u predvečerje? Zašto vode s izvora tiho plaču,

a moje srce dršće pri njihovom šumu? Čudesa su me zaokružila, dostigla i preko moje male i mršave glave — a nema bijega ni utočišta pred njima. Ona su mi proširila oči, produbila srce, da vidim tajne u otkrivenim stvarima, a zapečaćeno u naokolo jasnima. Tek otvorim prema nebu dva mala prozora svoje duše, dva oka, već se božanske prikaze sjate i dolaze k meni, iako ih nisam zvao. Katkad isplivaju i dižu se k meni iz dubina tišine, a oblik im kao u prikaza, koje se ukažu u snu ili u vodi bistrog jezera. Nema govorenja ni riječi — samo prikaza. Njihov govor nema glasa ni sloga. Nisam ga slušao ušima, nego je dopro do moje duše drugim, tajnim putem. Tako dopire u dušu maloga čeda u kolijevci lupanje srca njegove majke i milosrđe njenih očiju, dok ona stoji do njegova uzglavlja dršćući, a ono i ne zna. A katkad su dolazile prikaze u šumu glasova i u njihovoj jeci. Mnogobrojni su glasovi u prostoru svijeta, svaki različit od drugoga. Tko će reći njihovo značenje i moći da ih straži? Glasovi danji i glasovi noćni. Jaki i slabi. Beskonačni i naglo prekinuti. Plač utopljenika na kraju svijeta i krič ubijenoga u šumi. Kao dusi bez tijela bili su u mojim očima, poslanici božji, što vrše njegovu riječ, koji lutaju amo-tamo, lete kao strijele iz skloništa u sklonište, nitko im ne zna izlaz ni cilj i nijedno oko ih ne vidi. Katkad sam čuo tišinu i vid'o glasove, jer moja čula još nisu poznavala granice. Glas je povukao za sobom priviđenje, prikaza glas, a miris i jedno i drugo. Ni mjeru za veličine još nisam znao: mali brežuljak bio mi je visoko gorje, jezero ocean, a konac sela kraj zemlje.

Pravo su rekli, čovjek vidi i upija samo jedamput: u djetinjstvu. Prve pojave, dok su još djevičanski mlade, kao da su netom izašle ispod ruke stvoritelja, one su pralik stvari, temelj njihova postojanja, a one, koje se javljaju kasnije, tek su drugo, iskvareno izdanje. Lično sam to osjetio: sve nebeske i zemaljske pojave, kojima sam se divio u svome životu — crple su hrane iz snage prvoga razmatranja. Nebo Italije i njegovo slatko plavetilo vidio sam kasnije. Moje noge su stajale na vršcima švicarskih planina. Vidio sam ih i razmišljao: Kada mi se otkrilo plavetilo slade od ovoga? Kada sam poznao planine više i strašnije od ovih? Kad ugledam sunce pri zalazu ili njegov prekrasni sjaj, stojim zapanjen: zar nisam već vidio zalaz i sjaj, krasniji i čudesniji od ovoga? I kadgod prolazim kraj zelenoga polja, ne znam, zašto se u meni probudi načas prizor travnjaka, onoga travnjaka, kako sam ga vidio po prvi puta na selu. Svjež je bio i zelen, nov, sjajan od jutarnje rose, sav posijan malim i slatkim cvijećem, koje diže pozlačene i vlažne glavice iz trave, a biser čiste suze treperi u oku svakoga cvijetka.

Pošto smo ostavili selo — bilo mi je tada oko pet godina — pomračio se svijet za mene i njegov sjaj je potamnio. U na-

šemu novom obitavalištu, u predgrađu grada, dočekali su me obični dani i mnogo zabune, dani jevrejskoga gradića sa svim brigama, mukama i zlim poslovima, i što je god ljudska buka oko mene postajala većom, to sam se jače uvukao u sebe, to je manje bilo svečanih dana za moje srce. Priprosti učitelji, kojima sam pao u šake, izagnali su svojom srdžbom i štapom sve vizije moga djetinjstva. Pređašnji božanski prizori nisu mi se pojavljivali, osim u osami, daleko od dnevnih briga i dohvata učitelja. Sakrili su se iza jedne pregratke i od vremena na vrijeme obasjali bi me kojom zrakom, da ožive vizije moga duha i obnove njihovu snagu. Načas bi se pojavili i sakrili, pojavili i sakrili. Iz svijeta moje mladosti otkrivali bi mi se samo neki momenti. Iz zraka vire i izlaze najednoć raskomadane pojave: neki komadić neba udaljen u prvotnoj čistoći, jedna pruga zemlje u početku proljeća, crna, masna pruga proljetne zemlje, koja je tek sada iskočila i provirila ispod snježne ponjave. Plameni zalaz sunca na kraju neba. Glas jauka iz šume. Neobični cvrkut ptica u noći. Mjesečina, što visi iznad dimnjaka na jednom krovu. »Minjan« na blagdane u očevoj kući i čopor prestrašene djece, vičući: vukovi su u selu! Odmah zatim — Jevreji zaogrnuti talitom stoje na krovu, okrenuti prema šumi, prema vukovima, prostiru ruke u zraku i glasovima straše vukove: hu-u, hu-u! Eto i Fajgele ovdje. Ona je, ona. Sakrila se za starim stablom, pokazuje mi načas svoju glavu i viče: ku-ku.

No u slatkim časovima svetoga raspoloženja, dosta je da na kratak čas zaklopim svoje oči, već mi se otkrivaju kao u svjetlu munje, svi putevi moga života od početka. U ovakvim časovima pojavi se iznenada u viziji moje rodno selo i stoji preda mnom, kakovo jest, u svojoj dražesti i prvoj svijetlosti. Kao komadić vatrene ruke, tajne i brze, izađe najedamput i pokaže mi moje djetinjstvo, kako se pokazuje u maloj spremnici jednoga trenutka. Svojim očima vidim ponovno obitavalište svoga životnoga jutra i stanove prve mladosti, njih i sve što ih ispunjava i čitav svemir okolo njih — uživam u njima kao da to sve gledam prvi puta. Iz zaboravljenoga kuta u Voliniji, iz baruštine i trstike i beskrajnih šuma, diže se preda mnom moje rodno selo sa svojim danima i noćima, blagdanima i subotama, a njegov izgled, kako ga Gospod učini, maleno i mirno i čedno. Stoji tamo, kako je stajalo, na mjestu, koje mu je određeno u prvim danima stvorenja, polovina u dolini, a polovina u planini, u sjenama grmlja i drveća, okrunjeno vrtovima. Snosi mirnom tugom jaram, kako ga je i nosilo — i šuti. Nijedna stvar se nije promijenila. One iste kuće od gline ili drveta, niske, posijane u dolini i planini kao raspršena stada ovaca; isti zeleni brežuljak prostire se prema meni, tačno prema kući moga oca, kao neka gladna zvijer i guta iz dana u dan, svakog predvečerja cijeli zlatni hljeb — zapadajuće

sunce; isto jezero, koje se na obronku brežuljka sjaji kao ogledalo, a guske se peru i čiste u njemu, s glavom pognjurenom u vodu, a repom prema nebu; i iste su lisice, koje se šuljaju poput zmija po poljima i trgovima. Tiho, kao u snu, stoje preda mnom sva godišnja doba: šabat i radni dani, ljeto i zima, dani veselja i časovi srdžbe, danji užici i noćne besanice, svaka stvar i njena protivnost, sve to združeno zajedno — a ipak jedno ne pobija drugo. Svako vrijeme sa svojim sasvim posebnim svijetlom, svaki dan sa svojim izgledom. I sve to združeno daje jednu potpunu cjelinu, što se zove: moje rodno selo. Prvi dani proljeća sa bijelim cvijetovima i nježnim zelenilom pojavljuju se u veselju i strahu kraj toplih ljetnih dana, a među njima trepere u tihoj žalosti jesenske noći i maglovito zimsko nebo. Načas izbija iz njih i prvi snijeg, bijel i sladak, lepršajući mirno i spokojno kao u laganom snu unoseći u moje srce svoju bijelu i svježju hladnoću. Baština je to u riznici moga sjećanja, mali ostatak cijele jedne zime, ukradene iz moga srca, a ne znam, kamo je nestala. Izgubila se ta zima i nema je, kako je izbrisan i početak i konac jedne velike bure, koja me je zatekla jednoga vrućega dana na brežuljku, među visokim travom, u času kad sam silazio kući. Iz daleka dopuhala je bura i spustila se na selo. Nebo je pocrnilo i gusta je tmina zavládala na zemlji. Šuma je u daljini rikala, stabla su otkinuta s korijena, a trava na brežuljku u strahu je propadala po zemlji. Slamnati krovovi odletili su u zrak. I prije nego sam se snašao — letio sam i ja! Zaista, letio sam! Jakí vjetar me zgrabio i podigao me kao pero pa sam odletio do podnožja brežuljka. Kako sam došao, ili kako sam poslije toga doveden kući — ne znam, ali užitak onog ljeta — tko bi mogao drugima da prikaže? Samo u snu, po noći, može čovjek da okusi jedan malički dio toga užitka...

Katkad, kad se rastrijeznim, velim u sebi i ponavljam: selo, ono selo, kako ga ja sad vidim u svojoj fantaziji, niti je bilo niti postojalo. Ni ono, ni šuma, ni Fajgele, ništa. To su samo legende i sanje, iznikle od sebe kao korov među istinama, da ih učine sladima djeci. U svakom slučaju — pokušavam da se uvjerim — sve je to plod mašte i ne treba se na to osloniti.

Neka je tako! Moja vjera u apsolutnu stvarnost ove mašte ne biva time ništa slabija. Pa šta onda, da li je sve to bilo ili nije? Njihova je stvarnost u mojoj duši, u momemu mesu i kostima. Božji prst urezao ih je u ploče moga života, tko će ih izbrisati? Ako su ovakvi sni — nema istine kao što je njihova istina, nema stvarnosti kao njihova stvarnost. Kao vino sačuvano u grožđu, tako i ova sjećanja drže se u srcu čovječjem, dok je daha, njihov miris ne popušta, njihov ukus ne slabi. Šta više, tokom vremena još je jači njihov sjaj i što više stare, jača njihova snaga i umnožava slast. Zaista, nema vina tako

jakoga i slatkoga kao što su legende našega djetinjstva. Jedna kap dostaje katkad, da opije srce do ludila. Neka je blagoslovljeno ime našega dobrog anđela, koji daje u naša usta iz čaše njenih užitaka samo kap po kap, u velikim razmacima. Samo jedna suvišna kap ili prejaka kap — smjesta bi zamrlo čovječje srce.

Uvjeren sam, kad budem morao poći putem svih smrtnika i napustiti ovaj svijet — u tom posljednjemu času izaćiće mi iznova svi prizori moga djetinjstva iza pregratke i stajaće predamnom kao jedan tabor. Doćiće svi do posljednjega, u svojoj ljepoti i prvotnom sjaju, kako sam ih vidio u jutru moga života. Sjajni i jasni gledaće tiho u mene. Najednoć će zasjati na njih jako svijetlo — i utrnuće zauvijek sa svijetlom moje duše.

S hebrejskoga preveo **More.**

Migdali: Odlazak.

U ogromnom gradu,
međ groznim visokim kućama
čujem zvukove
posmrtne glazbe.

U dvorištu susjedne kuće
miču se ljudi svečano—mirno.
Cilindri, popovi, cvijeće,
koprene, djeca.

Ja gledam mrtvačka kola
i mrke lakaje, mirne i hladne,
žutih lica i baršunastih
crnih šešira.

I vidim gospodina u crnom,
kako se diže, otvara usta,
pravi otmjene geste i gleda
u svoj cilindar.

*

Kreću se kola, a za njima
povorka pognutih ljudi. A sunce
umorno šalje kroz jesenji zrak
pozdrave neba.

Priče o Luriji.

OPAKI KRALJ.

U dalekoj nekoj zemlji živio je opak i zao kralj. Bez prestanka vodio bi osvajalačke vojne, i utrošio u njih sav novac i sve blago, što su mu pređi namrli. No kraljeva duša još uvijek nije mirovala. A jer mu ponestade novca, nametne Židovima svoje zemlje velik namet i zatraži, da ga u roku od tri mjeseca isplate kraljevskoj blagajni. A ovako je svršavala kraljeva odredba: »Ako Židovi za dvadeset dana ne uplate određenu svotu u moju kraljevsku blagajnu, imaju da ostave zemlju. Bude li ipak koji Židov zateknut i nakon toga između granica moga kraljevstva, biće vješan.«

Tekliči kraljevi raznesu ukaz u sve oblasti kraljevstva; a fukara, koja je znala, da Židovi ne mogu da nasmognu toliko zlato, radovala se smrti Židova i plijenjenju njihovih domova. A Židovi se posvuda skupišće u hramovima, narediše postove i molitve za spas, jer su znali, da nikako ne će moći da skupe novac.

No Vječni Cevaot, Gospodin nad vojskama, ne zaboravlja svoj narod, i ne pušta da strada i propadne u glibu progonstva. Jer još prije nego je odredio kazne, odredio je i spas, i prije nego pušta napast na narod svoj, sprema lijek. I tako će biti u vijeke vijekova.

Tako i sada Židovi, stanovnici zemalja toga poganoga kralja, čuli su u svojoj bijedi da u zemlji izraelskoj živi božanski kabalist, rabi Jichak Lurija, nazvan ARI — blagoslovene uspomene, — koji snagom svojih riječi može da sav svijet oslobodi i spasi. I odluče, da pošalju poslanike u grad Cfat, gdje je živio božanski ARI i crpao iz vrela vječne istine.

Nakon dugoga i napornoga puta stignu poslanici u petak predvečer u Cfat. Nijesu ni časak htjeli da počekaju, da se presvuku i nešto pojedu, nego potrče ravno k ARI-ju. Taj je već obukao bijele subotnje haljine i bio okružen svojim učenicima. Tako bi uvijek činio ARI. Već dugo prije zalaska sunca spremio bi se sa svojim učenicima da dočeka kraljicu Šabat. Lice mu je bilo obasjano božanskim svjetlom, i u bijeloj svojoj haljini se pričini poslanicima, kao anđeo Gospodnji. Jeza ih obuze i već htjedoše da izadju, kad im ARI reče: »Odakle ste, koja vas je sreća ovamo dovela? Trebate li štogod od mene?« Tiho mu odvrata: »Živ i zdrav nam bio, gospodaru i učitelju! Teška je bijeda pritisla narod izraelski u našoj zemlji, i zato smo došli k tebi, da molitvom svojom ublažiš našu nesreću, i da nam pomogneš.« Suznim očima mu ispričaju, što ih je u Cfat dovelo. Ražali se sveti ARI — blagoslovene uspomene — na njih, i reče im blagim glasom: »Sveti dan počinka i odmora

je blizu. Nije više vrijeme da tugujemo. Ostanite preko subote kod mene, a sutra ćete vidjeti, da je božja pomoć s nama.« I ARI ih utješi, te su u radosti i veselju izašli s njime izvan grada, da dočekaju subotu.

Kad je sveti ARI učinio havdalu i blagodario Gospodu, što je Izrael odijelio od drugih naroda kao svijetlo od tame, dan počinka od šest radnih dana i s učenicima svojim otpratio kraljicu, reče učenicima i poslanicima: »Uzmite čvrsto uže i podjite zamnom!«

Dugo su išli. Već su bili daleko izvan grada, kad stignu do duboke jame, pred kojom ARI stane. »Pustite jedan kraj užeta unutra!« reče im, a učenici učine, kako im naloži. »A sad vucite van!« Teško su se mučili da izvuku uže, kad im se na jednom ukaže na kraju užeta zlatna postelja, a u njoj čovjek, u kom su poslanici prepoznali svoga kralja. Veliko čudjenje obuzme poslanike i učenike ARI-jeve. No on pridje kralju i probudi ga. Najprije sneno, a onda prestrašeno gledao je kralj, ne znajući, što se s njime zbiva. »Reci«, prozbori mu ARI, »jesi li ti kralj, koji od moje braće Židova toliki novac traži?« Odgovori kralj: »Jest, ja sam taj.« Dade mu sveti ARI čabar bez dna i reče: »Čuj me, kralju, do jutra moraš iscrpsti taj studenac.«

A kralj opazi čabar bez dna i poviče očajno: »Ta kako ću da iscrpem studenac čabrom bez dna. I da tisuću godina poživim, ne bih posao svršio.« Odgovori mu ARI: »Zar ti je krivo? Odakle će Židovi da izvrše tvoj nalog? I da tisuću godina požive, ne bi nasmogli taj novac, što ga ti za devedeset dana tražiš. Oslobodiću te, ako svoj ukaz poništiš, inače moraš crpsti, dok ne umreš!«

»Pusti me,« molio je kralj, »poništiću ukaz, samo me oslobodi!«

»Skini onda prsten i udari svoj pečat pod ovo pismo: »Danas sam od Židova primio sav novac.«

Kralj skine prsten i potvrdi pismo.

Onda reče ARI kralju: »Slobodan si. Tek mi reci, želiš li natrag, kako si ovamo došao, ili voliš prirodnim putem poći. To traje nekoliko sedmica.«

Na to će kralj: »Molim te, pusti me kući, kako sam došao!«

ARI naloži svojim učenicima, da puste postelju natrag u jamu, a poslanicima reče: »Vratite se kućama svojim, i objavite našoj braći, da je Gospod saslušao vaše molitve i poništio odluku kraljevu!«

Nemiran se probudi kralj. Ležao je, kao uvijek, u svojoj postelji. Pred vratima je čuo stražu. »Strašan sam san sanjao,« pomisli kralj, »no bio je ipak samo san.«

Kad dodje odredjeni dan, pozove kralj najuglednije Židove k sebi, i zatraži novac. No Židovi mu odgovore: »Gospodaru, kralju! Dug je plaćen. Sam si potvrdio i potpisao potvrdu.«

Kralj se prestraši, obuzme ga omaglica, i jedva promuca: »Pravo je, pravo.«

Još isti dan izda kralj ukaz i razašalje ga na sve oblasti: »Tko se samo takne Židova ili im nanese bilo kakovu pogrdu, biće smrću kažnjen.«

Tako je saslušao Vječni molitve svoga naroda i spasao ga od propasti.

PROMAŠENI SPAS.

Jednog je petka, u predveče subote, izašao sveti ARI sa svojim učenicima, da kao uvijek, u divnoj božanskoj prirodi, dočeka kraljicu Šabat. Pjevali su psalme i subotnje himne. Srce im je bilo puno zanosa. Najednom će ARI: »Drugovi! Hoćete li subotu slaviti u Jerušalajimu?« Neki rekoše: »Hoćemo!«, no drugi rekoše: »Pusti nas, da se oprostimo od naših žena«.

Na to će ARI tužan: »Promašen je čas, kad smo mogli da donesemo oslobođenje. Ovo je bio čas milosti i da ste svi bili jedne volje, slavili bismo subotu u Jerušalajimu, a narod bi bio oslobođen.«

Priredio Šalom Freiberg.

Prof. Aleksander Szemnitz: Klimatske prilike Erec Jisraela.

Općenito pripada veći dio Erec Jisraela području, t. zv. suprotropske mediteranske (sredomorske) klime, koju obilježuju dva oštro razlučena godišnja doba: toplo ljeto bez oborina i umjereno hladna ili topla »zima« s čestim kišama. Visina nad morem, oblici tla i udaljenost od mora izmjenjuju znatno ovu općenitu sliku. Dok na visinama Libanona leži vječni snijeg, a Hermonovu glavicu pokriva bijela kapa cijele godine izuzev najtoplije mjesece — dotle na najvišim vrhuncima Galileje, Samarije i Judeje snijeg ostaje samo dan-dva, a na brdima Transjordanije tek nekoliko dana. U jordanjskoj dolini i primorskoj ravnici snijeg uopće ne pada! Mraz, koji katkad pada na višim dijelovima Zemlje i tanka ledena kora, što se stvara tu i tamo na lokvama vode — nestaju čim sunce odskoči nad obzorje.

Točnije možemo Erec Jisrael razdijeliti u ova četiri klimatska područja:

1. Primorje s blagom, jednoličnom sredomorskom klimom;

2. Visočje, zemlje na zapadu Jordana, s nešto oštrijom klimom;

3. Jordansku dolinu sa skoro tropskom klimom;

4. Zemlju na istoku Jordana (Transjordaniju) i južnu krajinu ili Negeb s toplom kontinentalnom klimom bez oborina.

Izvor vlage je Sredozemno more. Oborine se spuštaju uglavnom na zapadnim obroncima gorja. Množina oborina opada od zapada prema istoku i od sjevera prema jugu.

Između dana i noći, zime i ljeta, dolina i visočja zabilježene su velike razlike u temperaturi. Od paominih gajeva Jeriha u Jordanskoj dolini do sniježnih poljana Libanona — imade gotovo toliko klimatskih razlika i prelaza kao od Ekvatora do Pola!

Malo imade zemalja, gdje bi zimsko ili kišno doba dolazilo tako pravilno kao u Erec Jisraelu. Ono počinje sredinom ili koncem novembra kao »rana« kiša, kako se nazivlje u bibliji. Najviše pada kiše u januaru, februaru i martu, koji imadu popriješno svaki po deset kišnih dana. Ali u te dane pada kiša zaista kao iz kabla. Suha korita, »vadi«, odjekuju od šuma i žubora potoka i bujica; bunari, cisterne i ribnjaci se pune vodom. Najviše oborina pada u Primorju, a najmanje u Jordanskoj dolini. U aprilu padaju još »kasne« kiše, a u maju prestanu sasvim. U junu, julu, augustu, septembru kiša pada u neznatnim količinama ili uopće ne pada! Vrlo je zanimljiva činjenica, da Erec Jisrael po količini oborina ne zaostaje za nekim zemljama srednje i jugoistočne Evrope. Godišnja množina oborina u Erec Jisraelu iznosi 500 do 600 mm. Za usporedbu navodim Srijem, Austriju, Ugarsku, Njemačku i Dansku, gdje godišnja množina oborina iznosi 5—600 mm i Makedoniju (Skoplje), gdje iznosi još manje, t. j. oko 500 mm. Jerusalem, sa 670 mm, nadmašuje Berlin, koji ima samo 520 mm oborina na godinu. Dakle se ne može reći, da Erec Jisrael oskudijeva oborinama. Razlika između njega i zemalja umjerenog pojasa je u tome, što u njemu oborine padaju samo kroz 30—40 dana, u vremenu oktobar-maj, dok kod nas, u umjerenom pojasu, padaju preko cijele godine. Zato i pripada Erec Jisrael t. zv. sušnoj zoni zemlje, koja je samo relativno siromašna oborinama.

Što se tiče toplinskih prilika, ustanovljene su dugogodišnjim opažanjem ove temperature: Srednja godišnja temperatura iznosi u Jerusalemu (pobrdje!) 16.8° C, u Hebronu (pobrđe!) 15.7° C, dakle približno kao Split (15.7° C). U Jafi (Primorje!) iznosi 19.5° C, a najviše u Jordanskoj dolini: Tiberijas 22.5° C i Jeriho 24° C. Najtoplija je dakle Jordanska dolina, gdje vlada vrućina kao u Nubiji (Afrika). Ovdje dozrijevaju rasline mjesec dana prije nego u ostalim dijelovima

zemlje i uspijeva tropsko (ječam već na Pesah) bilje (banane). Januar je najhladniji mjesec, premda živin stupac rijetko kad, i to samo noću, pada ispod ništice. Juli i august su najtopliji mjeseci. U njima su zabilježene ove maksimalne dnevne temperature u sjeni: Petah Tikva (Primorje) 52° C i Istočna Jordanija 58° C. Dakle temperatura kao u Arabiji!

Veliku vrućinu ublažuju vjetrovi s mora, koji redovito duvaju. Radi položaja zemlje između mora i pustinje pretežiti su zapadni i istočni vjetrovi. Po danu duva vjetar sa zapada i s mora, koji je prava blagodanost za ljude i životinje, a po noći duva obratnim smjerom. Zimski zapadni i jugozapadni vjetrovi donose kiše. Suhi je istočnjak ugodan zimi, ali vrlo neugodan ljeti. Najneugodniji je od suhih vjetrova jugoistočnjak (hamsin, šarkije, široko), koji donosi finu pustinjsku prašinu. Kada duva, temperatura skače preko 40° C, vegetacija vene, a ljudi i životinje trpe silno. Duva dvaput na godinu, početkom i svršetkom ljeta, ali obično samo kroz dva tri dana.

Ljetno ili sušno doba traje od maja do oktobra, a zimsko ili kišno od novembra do aprila. Kišno je doba vrijeme sjetve, ali i berbe naranča. Kratki prelaz između sušnog i kišnog doba zbiva se u aprilu. To je zapravo proljetni mjesec, koji se odlikuje krasnim vremenom. Medjutim drveće se kiti cvjetovima već koncem februara (badem) i u martu. Prema jevrejskom vjerovanju sokovi počinju kolati u bilju još ranije, na hamiša asar bi švat, u mjesecu švatu, kad je kod nas još čiča zima! U martu i aprilu niče i buja nebrojeno šareno cvijeće i daje zemlji svježinu i neki osobiti čar, što ga »Šir Haširim« tako lijepo opisuje. U ljetu dozrijevaju rasline. Žetva traje od maja do oktobra. Već u maju zemlja je suha i ispržena i ne čini ugodan dojam na sjevernjake, koji su vični zelenilu. Ipak dobivaju rasline i u to doba dosta vlage u obliku obilne, blagotvorne rose. — Oluje su u Erec Jisraelu vrlo rijetke.

Od ljepota erec jisraelske klime treba istaknuti divno tamnomodro nebo, koje je obično vedro. U Jerusalemu ima otprilike 140 dana bez oblaka! Uzduh je vanredno bistar i omogućuje krasne vidike u najveće daljine. Jutarnje i večernje rumenilo je veličanstveno radi bogatstva i snage boja.

Konačno treba još naglasiti dvoje: 1. Današnja je klima uglavnom istovjetna klimi, što je vladala u biblijsko doba. 2. Klima je Erec Jisraela općenito zdrava.

Eliezer Levi : Bolesnica

(Svršetak).

III.

Sutradan na večer sjedili su svi, roditelji, braća, muž bolesnice oko stola. Na stolu je stajala omašna boca rakije i jedan pladanj sa raspolovljenim tvrdo kuhanim jajima. Mošo redom nalijevaše svakome čašicu, da njom zalije jaja, koja su bila prikuskom. Što je ovim ljudima? Zašto oni prazne čašice rakije tako žalosna, očajna lica?

Noćas im je kao neka oprosna večer. Rahela sutra odlazi u bolnicu.

Danas pozvaše liječnika; on je izjavio, da se stanje bolesnično pogoršalo, te zato mora da ide u bolnicu. Inače on ne preuzima nikakove odgovornosti i tako dalje.

Starca kao da je grom udario; premda je on to slutio i premda je on o tome sinoć mnogo mislio ipak se nadao, da do toga možda ne će doći. Porazilo ga to dokraja. Osjećao je, da se toj želji liječnikovoj ne može usprotiviti. Mora se pokazati jak pred liječnikom i pred sinovima. Jer ako se što »bar — minan« dogodi, onda će na njega pasti krivnja. I starac se sav strese od hladne groze, koja ga spopane kod ove misli. »Bar-minan, bar-minan« odjekivalo mu je u duši. Besvjesno je slušao riječi sinova, koji su ga tješili i dokazivali mu, da će možda tamo Raheli biti bolje. U bolnici je veća udobnost, svaki dan doktor, bolja njega i t. d. Te su mu riječi zvonile u ušima, ali on ih nije shvaćao.

Tako je proveo starac dan, a na večer, kad mu se vratiše s posla sinovi i zet, u njemu se sama od sebe, bez ikakve određene namjere, iskrsla misao, da rakijom zaboravi na rastanak s kćerju, da u njoj utopi bol. I mehanički se njegovi koraci upraviše ormariću, u kojemu je bila boca rakije. A Ester je slutila to; poznavala je ona dobro svoga muža, te je spremila jaja.

Ona je sjedila nepomično s rukama na krilu. Katkada bi i njoj muž nalio čašicu, koju bi ona samo primijela usnama i jedva okusila. Ona nije mogla da pije, nego je nježnim, materinskim očima motrila kćer. A ona je promatrala majku: njihovi su pogledi bili razgovor o bolu, koji se pokazuje u istrusivanju čašica pri jedenju jaja.

Postepeno se muškarci razgrijavali. Njihov govor, koji je bio ispočetka prisiljen, kratak i bez volje, počeo da teče brže i življe. Lica im se ražarila, a jezik razvezao. Mašta im se razbudila te je sveudilj primala nove, svjetlije i vedrije slike. — Pij, pij, ženo, sve će biti dobro — reče Mošo, pa primese čašicu ženi. — Rahel će se vratiti iz bolnice, bit će sve kao i prije.

— Bit, će, bit će, je li Rahel? — uvjerljivo nagovori Juso svoju ženu i ispije čašicu.

— Ne boj se, Rahel, kćeri moja; sutra ćeš ići tamo, ali će jedan od nas svaki dan doći da te pohodi. — Starac ispije već mu jezik počeo malo zapinjati.

Starcu se zajapurili obrazi; on je morao dati sebi oduška.

— Ženo, reci: — Rahel će ozdraviti, — reci i ona će ozdraviti. —

Ester pogleda na bolesnicu; one su razumjele jedna drugu. Njihovi su pogledi govorili: popili su jadnici malo više, zato i jesu takvi.

— Čuješ, ženo, reci! navali Mošo na ženu.

— Dobro; Rahela će ozdraviti, — izgovori Ester i nasmi-je se kroz suze, a u sebi nastavi te riječi s »daj Bože«.

— Vjeruj mi oče! — podigne Juso čašicu i okruži pogledom sve oko sebe — poštenja mi, zdravlja mi moga, nisam pijan. Ali osjećam u srcu neku radost, osjećam, da će se Rahel vratiti iz bolnice zdrava i živa. — Ispije.

Braća se nijesu mnogo uplitala u taj razgovor. Samo što je stariji nabacio koju riječ, kad bi mu otac dao čašicu. Mladi nije nikako pio; njemu je više prijalo, da se pokatkad prigrabi polovice jaja.

Svima nije bilo tako voljko u duši, kao Moši i Jusi. Baš radi toga njihova veselog raspoloženja, ostale je tištila tuga, jer su osjećali, da se može i drugačije zbiti. Ta im se misao svima nametala, premda su nastojali, da je se otresu, i silom pravili vedra lica.

I bolesnica se smješkala, premda je bila u sličnom raspoloženju. Njezine su oči nježno počivale čas na mužu, čas na ocu, a zatim bi pogledala majku. Šta sve nijesu govorili njeni pogledi! »Majko, kamo sreće, te bi bilo tako, kako oni predviđaju. Ali, oni su pijani; kako su oni sasvim drugačiji, kad su trijezni. Ne znaju, kako mi je. O, kad pomislim, da će sutra bolnička kola doći po mene hvata me strah, da se više ne ću vratiti«.

Ester je razumjela te poglede svoje kćeri. Ona bi od časa na čas podigla kecelju i njom otirala suze, koje su joj navirale na oči.

— Ne plači, Ester, — reče Mošo, kad ju je jedamput zatekao, gdje otire suze, — jer plač ne donosi ništa dobro.

U boci se već pokaza dno, ostatak nalije Juso sebi u čašicu i iskapi je.

*

* * *

Sutradan preniješe bolesnicu u bolnicu, iz koje se više nije vratila. Poslije četrnaest-dnevnoga boravka u njoj, ona je umrla u rukama svoje majke, koja je nije ostavljala.

Svim pretplatnicima, čitaocima i saradnicima!

Mi smo odlučili, da izdajemo nekoliko brojeva »Hanoara«, koji će biti posvećeni pojedinim problemima, koji nas trebaju i mogu interesirati. Zamišljamo si to tako, da će celi ovakav broj osvetliti jedan od tih problema te će tako svojim opširnim materijalom, moći poslužiti i za sastavljanje predavanja i referata za razne priredbe, a ujedno će omladina dobiti sa više strana osvetljenu sliku dotičnog problema.

Prvi ovakav specijalni broj izaći će već 24. decembra 1926. t. j. upravo pred izvanredno Savezno Veće S.Ž.O.U. (25. i 26. XII. u Vinkovcima). Taj će broj biti posvećen aktuelnim problemima omladine, napose žid. omladine u Jugoslaviji, ideološkim i praktičnim pitanjima oml. saveza i čitavom našem omladinskom zbivanju izvan i unutar toga saveza. Taj »ideološko-politički« broj ide u štampu 14. decembra. Molimo vas dakle, da nam vaše članke, studije i sl. za taj broj pošaljete najkasnije do 12. decembra.

Drugi specijalni broj izaći će 10. januara 1927., a biće posvećen Keren Kajemet Lejisraelu i svim pitanjima, koja su s tim u vezi. (agrarno pitanje u Palestini, agrarna politika, K. K. L. i Keren Hajesod, idejni i praktični rad za naše fondove, historijat itd.) Znamo, koliko je K.K.L. u omladini obljubljen, pa se prema tomu nadamo, da ćemo i za taj broj dobiti mnogo vrednih priloga iz svih krajeva.

Tokom ovog godišta hteli bi izdati još ove specijalne brojeve: 3. Palestina (prikaz položaja, stanja, historije, problema).

4. Savremena hebrejska književnost (prikazi, ocene, prevodi).

5. Sefardi i sefardski pokret (etnički i psihološki prikazi, organizacija, ciljevi i uspjesi).

6. Omladinski pokret u svetu (prikaz pokreta kod raznih naroda, smerovi, ciljevi, rezultati, organizacija).

Zasada toliko. Svi će ovi brojevi izaći dakako samo onda, ako ćemo dobiti za njih dovoljno priloga od što šireg kruga saradnika. Zato pozivamo svakoga, da nam što pre pošalje materijala za onaj broj, čijim se problemom najviše zanimao. Ovi brojevi neće izaći jedan za drugim, nego će između pojedinih specijalnih brojeva izlaziti i redovni općeniti brojevi. Samo će prvi i drugi izaći sada u najbližoj budućnosti (24. XII. 1926. ideološko-politički, a 10. I. kerenkajemetski), pa vas zato opetovano molimo, da nam u prvom redu, i to hitno, šaljete materijala za ta dva broja. Ovaj naš poziv upravljen je dakako i na naše neomladinske čitaoce i saradnike, koje također molimo, da nas pomognu svojim člancima i drugim pismenim sastavcima.

Uredništvo »Hanoara«.

NAŠA ANKETA.

KAKO JE CIONIZAM ODREDIO I KOLIKO JE MIJENJAO PRAVAC MOJEGA ŽIVOTA?

ODGOVOR NA ANKETU.

Dijete sam dobre židovske obitelji, koja je čeznula i čezne za Cijonom. Za dugih zimskih večeri slušao sam na majčina usta o židovskoj prošlosti, o dalekoj zemlji, koja je nekoć bila židovska. U meni je vrijala krv moje obitelji, ja sam čeznuo i u čežnji sam odrastao. Nepoznata i daleka zemlja bila je ljubljenicom mojega srca. Čežnja i ljubav za pramajkom vodili su me ka savršenstvu. U mašti sam gledao opustjele krajeve daleke zemlje i prenašao ih na platno a svoju žarku ljubav spram te zemlje sam ispojao u stihovima. Htio sam biti u toj zemlji, živjeti u njoj. No suprotstavilo se veliko pitanje: kako? Na to pitanje nijesam dobio jasan odgovor.

Govorili su mi o dru. Theodoru Herzlu. — Zbio se slučaj: Moj dobri prijatelj, koji je bio istaknuti član mjesnog omladinskog udruženja u mom rodnom mjestu, donio mi je Herzlovu sliku, koja ga prikazuje, gdje stoji na balkonu nagnut nad ogradom balkona. Moj prijatelj mi je u par riječi razjasnio što hoće. Molio me je u ime omlad. udruženja, da precrtam Herzlovu sliku u većem obliku. Rado sam se odazvao toj molbi, no ne znam jasno, da li od ambicije ili od želje, da postanem što prije članom toga udruženja. Mislim, da je bilo zbog udruženja. Postao sam dakle doista članom društva, te uskoro istaknutim radnikom. A Herzlova slika me je svagdje pratila. Njegove pronicave oči gledale su me neprestano.

Cionizam je postao goničem mojih misli i razmišljanja. Žarka ljubav za starom domajom potencirala je moju snagu u radu. Slušajući nebrojeno

predavanja o cionizmu i njegovom vodji, baveći se osobito cionističkom literaturom, te prateći marljivo skoro sve izvještaje o cionističkome radu, ja sam se preporadjao, mijenjao. Sa čistog idealističkog stanovišta pomalo prelazim na realističko, na kome zbiljnost traži samo koristan i ozbiljan rad, ako se misli pobjediti. Upravo prestaje tako rekući idealistički period moга života i rada i ja sve više zalazim u realnost. Moj se život udaljuje od efekata i on traži samo stalnost i jakost u opstanku.

Cionizam je za mene stalnost. Cionizam je čvrsta nepokolebiva klisura na polju pobjede. To je ona unutarnja snaga i pobjeda, koja je ponovno istjerala na usta galuškoga Židova njegov vlastiti, ali zatajeni ja.

Cionizam je dakle snaga i pobjeda, koju hoćemo!

U Zagrebu, 27. XI. 1926.

Konforty I. M.

ODGOVOR NA ANKETU.

Cionizam mi je dao život i zadao smrt. Cionizam mi je dao naslutiti što znači biti čovek i otežavao mi da to budem. On me je upozorio na mladost i učinio me starim. On mi je otvorio jednu daleku novu zemlju i oduzeo mi ovu blisku.

I tako dalje, za svaki plus jedan minus, za svaki minus jedan plus. Ja sam godinama živeo samo od njega i za nj. I ja znam koliko mu dugujem. Ali osećam takodjer da sam radi njega mnogo izgubio.

On je bio faktor u mom životu, i ja još ne znam ne će li njegovo ranije delovanje biti jedno sudbonosno za mene.

Svakako je na meni žig cionističke ideje, kao žig svetla i ujedno pritisak tame.

Leo Sonnenschein.

ODGOVOR NA ANKETU.

Ne sjećam se pravo ni vremena, a niti razloga što su me uveli u krilo cionizma. Ipak smatram poželjnim da se odazovem ovoj anketi kratkim prikazom puta, što me je doveo do ideje, pod čijim okriljem buja danas moj život. Prije nekih četiri godine slučajno sam zašao na jedan sastanak udruženja »Literarni sastanci« u Zagrebu. Razne spoljašnje i sporedne društvene okolnosti pridržale su me uz društvo, pa sam — ne mareći mnogo za ideološku sadržinu društvenog programa — postao redoviti član. Postepeno je nešto svratilo na se moju pozornost i pažnju; a to je bilo isticanje i naglašivanje židovstva među mojim novim drugovima; za me do onda čudna i strana pojava. Osjećao sam neku nasladu i zanos u riječima što su se oko mene tako slobodno razlijevale židovskim zvukom. Moć i ideja, kojom je bila ta omladina sakupljena i nošena u svojem zajedničkom djelovanju, naskoro je uhvatila i u mojem srcu klicu te je brzo proklimala u zreli plod. Ovakovi ugodni i blagotvorni dojmovi probudiše u meni živo zanimanje za duhovnu i ideološku konstrukciju, kojom je bila nadahnuta ta omlad. zajednica. Uslijed toga

interesa zašao sam s dubljim razmišljanjem u razmatranje problema, čije sam rešenje upoznao u danoj mi cionističkoj literaturi. Po raznim djelima spoznao sam svoj položaj kao neodvojiv od cjeline i od židovskog pitanja. I odjednom se pomoliše na vidiku tog razmatranja svi moji raniji doživljaji, u kojima se je mlada duša spotala o židovstvo, obično prilikom osjećanja antisemitskog tlaka. Tada sam gutao bolne utiske, misleći da je to nepomičan i neodstraniv udes, a sada je odjednom uskrsla u meni vjera i razvilo se ustaljeno raspoloženje i jasan stav naprama svemu, što tangira moje židovstvo. Držim potrebnim odbiti eventualnu pomisao, da se ove početne pobude mogu označiti pukim slučajem, koji je mogao izostati zajedno sa svim njegovim posljedicama. Ono što koka svakom žilicom, što ispunjava spasonosnom nadom i vjerom ne može biti tek slučaj. Zato sam čvrsto uvjeren, da bi nedvojbeno prije ili kasnije svakako izbila potpuna predanost cijelog bića službi za ostvarenje cionističkih zadaća i ciljeva i da nikada ne bi u srcu židovske krvi moglo zasjesti drugo osjećanje do židovsko.

Julije Grünwald, Novi Sad.

KNJIŽEVNOST.

Tri broja »Hozera« lista **Ahduta Hacořim**« Dobili smo tri hozera (alef, bet i giml), litografiranog lista našeg »Saveza izletnika«, što ga izdaje Misrad Ahduta u Zagrebu. List je čedne vanjštine, skromnih dimenzija (16 litografskih stranica formata Hanoara), jer ga Ahdut izdaje samo za svoje članove. On nema nikakvih literarnih ili reprezentativnih pretenzija. Za mene je ipak značio doživljaj, kakav nam retko pruža naš omladinski ži-

vot u Jugoslaviji. List je mestimice naivan, stil i jezik katkada zapinju, neke su stvari za čoveka, koji ne živi u krugu cofim, nerazumljive; i ipak se ovo nekoliko stranica doimlje impozantno, snažno i uvjerljivo.

Ima naime u njem nešto, što ćete teško i retko nalaziti u takvoj meri u našem omladinskom životu: pravo omladinstvo, svežina, iskrenost i nepokolebiva li jasná opredeljenost. Sve to naročito zapanjuje svakoga,

koji nije poznavao život i ton, koji vlada u Cofeu ili je sve to poznavao tek izvana. Kad netko tekar odjednom zadje u taj začarani krug mladenaštva, upravo će ga ošinuti sveži vetar, koji ovde stalno čisti i oplemenjuje duhove.

Nije međjutim zgodno da upotrebimo ikakvu frazu, kad govorimo o tim čednim, ali nadasve simpatičnim hozrima. Treba uzeti najjednostavnije reči i ustvrditi činjenicu, da nam život Ahduta postaje po tim hozrima jasan i blizak. Ne samo skautska zdravost, nego i iskreno htenje i traženje prožidovljenja. I još mnogo više. Vera u Erec, čeličenje za halucijut, međjusobno iskreno i duboko bratstvo; sve to ćemo susresti na tim stranicama. Nema mnogo reči o ideologiji, nema puno teorije i doktrine. U tom su si cofim — čini se barem — jasni. Problemi su njihovi praktični, pitanja realna, govor jasan i jednostavan.

Šta u glavnom sadržaju ti brojevi? Upute za logorovanje, opise cofejskih izleta i sastanaka, sećanja na zajedničke doživljaje, pisma pojedinih članova sa hahšare ili putovanja, kratke upute za rad, jezgrovita razmatranja o odgoju, praktične ankete i vesti iz omladinskog pokreta u svetu i kod nas, a naročito iz samog Ahduta. Stil je kratak i jedar, beletrističkih alira ima — hvala bogu — tek malo. Iz svega se vidi, da list ima poslužiti praktičnim svrhama. A uz to se oseća, da se ti ljudi zaista vole i poznaju i da nastoje, da se priviknu na zajednički život u budućnosti. Svaki broj imade i po dve stranice hebrejskoga teksta, što se može smatrati časnim rezultatom, nakon tolikih jalovih naših pokušaja i propovedi o hebraizaciji. Čini se, da je Cofe ipak najstvarnije provodi.

Moram priznati, još bi rado i mnogo pisao o tim hozrima i o utiscima,

koje sam tim povodom dobio o Ahdutu. Međjutim to ne sme da bude predmet ove recenzije. Znam uostalom, da Ahdut imade svoje teške brige i pogreške i da te stvari imaju i svoje tamnije naledje. Ali o tom ovde ne treba da se govori.

Treba samo još jednom naglasiti, da su ti hozrim poučnija, zdravija i lepša lektira od mnogih dugih i dubokumnih razmatranja. Ono su u najboljem slučaju reči duha, dok je ovo duh dela. Treba taj »Hozer« čitati.

AWE.

NEKOLIKO KNJIGA ZA VJEŠTARSTVA.

ILLUSTRIERTE TASCHENBÜCHER
FÜR DIE JUGEND

Stuttgart, Berlin, Leipzig, Union Deutsche Verlagsgesellschaft.

U toj seriji knjiga, što je izdaje nemački omladinski časopis »Der gute Kamerad«, izašlo je nekoliko vrlo zgodnih knjižica, koje će kao priručnici i kažiputi mnogome dobro doći. U čitavoj seriji imade dabome i knjiga, koje su zastarjele i loše (»Der gute Kamerad« sam je reakcionaran list, no one, koje se bave praktičkim ručnim radom valja pohvaliti i preporučiti. Osobito će dobro doći vodjama dječjih grupa, naročito zimi, kad d'ecu valja zabaviti u sobi.

Arbeiten aus Zigarrenkisten donosi nam sve mogućnosti za rad s tankim drvom od škrinjica za cigare. Od najprvih početaka, čišćenja drva i držanja alata, vodi nas knjižica do velikih ukrasnih predmeta. Imade doduše i neukusnih uzoraka, no to ne smeta.

Häusliche Schnitzkunst uvodi u rezbarenje. To je možda najbolja knjiga te zbirke, jer vanredno pregledno i lako vodi početnika korak po korak dalje.

Der junge Pappkünstler će osobito dobro doći onima, što vode manju djecu, koja još ne mogu da rade pilicom i nožem, a uz manje je

zgodna i za veće, za koje ima dosta kompliciranih uzoraka.

Knjige su vezane, a stoje 80 pfeniga komad.
Š. F.

SPORT.

RITMIČKA GIMNASTIKA.

Da uzmognemo pisati o toj temi, valja u prvome redu da budemo na čistu, što je to ritam i ritmička gimnastika i da, obilježivši joj tačno bit, saznademo njezinu svrhu i na koncu da budemo svijesni njezina učinka, koji vrši na čovjeka pojedinca i na masu.

Ritam je primaran i formalan fenomen naše svijesti, a označuje se kao sklad, koji treba da vlada u prirodi uopće i u svakom biću napose. Dijeli se na unutarnji (u samom čovjeku, očituje se kao kolanje krvi) i vanjski — opći, koji može da dolazi u različnim oblicima. Oboje zajedno daju plastični ritam, koji je faktični sadržaj ritmičke gimnastike.

Ritmička gimnastika je nauka, koja nas uči, kako ćemo tačnim redanjem prostornosti (gibanja), u određenim vremenskim jedinicama podići smisao za plastički ritam i tako postići usavršavanje snage, čvrstoće, elasticiteta mišićja i estetsko-ga osjećaja obzirom na tijelo i kretanju. Općenitije rečeno: ritmička nas gimnastika upozna sa stalnim muzičkim oblicima i frazama, kojima odgovaraju određena tjelesna gibanja, položaji i stavovi — u cilju, da se postigne svrha njezina i gimnastike uopće.

Kao što uopće u prirodi važi princip vječnoga ponavljanja i obnavljanja, jasno je, da ritmička gimnastika nije produkt današnjega vremena, nego je već u najstarije vrijeme bila poznata. Oduvijek se gajila, a ispoljavala se u takovim oblicima, koji su odgovarali stepenu kulture ondaš-

njega doba. Sasvim primitivni narodi izvodili su je u obliku ratnoga plesa, udaranjem o štitove. Kulturniji su već imali glazbala na pr.: frule, harfe, bubnjeve itd. Najsavršenije se provodila kod Grka, svojom »orhestikom« udarali su temelje ritmičkoj gimnastici, kako je danas poznajemo.

Kako djeluje vježbanje na pojedinca? Budući da je kretanja stupnjevana i sistematska, mora da bude rigorozno izvedena — stoga mnogo fizički umara. Izvadjaju se potpuno slobodno — vježbačici daju se prilika, da potpuno upozna sve dijelove tijela, koji su određeni za gibanje i tako razvija najveću individualnu snagu i vještinu. Vježbačici se dopušta potpuno slobodno mišljenje i koncepcija, a to traži intenzivnu saradnju duha. Osjećaj ritma također je važan, jer vježbajući uz muziku, pobudjuje se taj osjećaj i potencira ga se do najviše svoje napetosti.

Kod većih masa djelovanje je oslabljeno, ali nije mnogo različno. Dabome, sve zavisi o ljepoti kombinacija, muzičkoj pratnji i naročito o metodi nastavnika. Često se dešava, da se ta metoda (naročito ako je loša) rado zamjenjuje sa samom ritmičkom gimnastikom i tako stvara neraspoloženje i predrasuda, koja znatno škodi širenju ove lijepe grane kulture tijela. U stvari ritmička je gimnastika nadasve prirodna i zdrava, a nikako »opasna«, kako je nastoje neki konzervativci da prikažu. Ritmička gimnastika, po svojoj koncepciji, odvaja se od obične, svakodnevnog gimnastike, da se uzdigne do prave, čiste i nenatrunjene umjetnosti.

Milan Janković.

Natječaj za najbolju pjesmu i najbolju novelu iz redova omladine.

Našem uredništvu stiglo je do danas srazmjerno dosta radova za natječaj. Konstatiramo to sa zadovoljstvom, jer smo stekli uvjerenje da nije sav smisao za plemenito i uzvišeno stvaranje u naše omladine zamro. Ne želimo time reći, da su svi priposlani radovi dobri i vrijedni, no ima ih dosta, koji nam se čine doista uspjelima. Osobito su to pjesme, kojih nam je priposlano veoma mnogo. Zbog svega toga držimo da će biti korisno da produžimo rok našem natječaju, eda bi svima dali prilike da sudjeluju, koji to ev. zbog prekratkog roka, do sada nijesu mogli. **Produžujemo dakle rok do 10. siječnja 1927., jednako za pjesme kao i za novele.** Molimo sve naše prijatelje da nam do toga roka bezuvjetno pošalju svoje radove.

Pravo sudjelovati u natječaju imade svaki omladinac i omladinka, koji čita »Hanoar«. Sudjelovati se može samo originalnim radovima (ne prevodima ili obradbama!) Radovi mogu biti napisani na bilo kojem jeziku (srpsko-hrvatski, hebrejski, njemački, ladino, jidiš, mađarski).

Nagrada za najbolju pjesmu je 100 dinara, a za najbolju novelu 200 dinara. Odluku u natječaju donijet će žiri, koji sačinjavaju David Alkalay — Beograd, Dr. Šalom Freiburger, Čiča Gross, Dr. Cvi Rothmüller — Zagreb, Albert Weiss — Novi Bečej.

Naglašujemo, da se radi o plemenitom natjecanju u literarnom radu, a novčanu nagradu smo odredili samo zato, da i tako potstrekujemo volju.

Nagrađeni radovi će se svakako štampati u »Hanoaru«, a uredništvo si pridržaje pravo da štampa i ostale priposlane radove, u koliko su za to prikladni.

Tema, sadržaj i forma pjesme je posve proizvoljna, a za novelu stavljamo jedan uslov: mora biti židovski relevantna (židovski siže, žid. lica, žid. problemi itd.).

Radovi, koji nisu napisani na srpsko-hrvatskom jeziku bit će valjano prevedeni.

Pozivamo dakle svakoga, da učestvuje u natjecanju i znatiželjno očekujemo daljnje radove.

Na svakom radu, priposlanom za natječaj, valja to naznačiti.

Uredništvo »Hanoara«.

Iz uredništva.

NA UVAŽENJE!

1. Upozoravamo sve primaoce našega lista, da povratkom ovoga broja nije otkazana pretplata, nego tek pismenim nalogom na našu adresu.

2. Ako tko ne dobije broj, dužnost mu je da urgira, pa će ga naknadno dobiti, jer se u protivnom slučaju uzima, da je broj primio i dužan ga je platiti.

3. Promjenu adrese mora nam se odmah pismeno javiti, jer u protivnom slučaju ne odgovaramo za eventualno neuredno dobivanje lista.

4. Molimo sve naše pretplatnike i povjerenike da izvole uvažiti, da je **redovito plaćanje pretplate jedina podloga urednom izlaženju našega lista.**

5. Pozivamo sve omladince i omladinke i ostale prijatelje i čitaoce lista, da svakom prilikom vrše propagandu za »Hanoar«. Neka se osvajaju pretplatnici i saradnici, kako bi naše glasilo moglo opstojati na sve široj i jačoj podlozi. To je dužnost svih onih, kojima je stalo do toga, da žid. omladina u Jugoslaviji imade slobodnu mogućnost duševne odgoje, sporazumijevanja i razvitka. Pretplaćujte, saradujte, propagujte!

6. Molimo sve pretplatnike i čitaoce, da nam jave sve želje, primjedbe, savjete, kritike, što ih stavljaju glede smjera i načina uređivanja lista. Mi ćemo sve to uzeti u obzir. Ispravna i za to prikladna saopćenja iz omladine donijet ćemo i u »Hanoaru«. Svačija je dužnost i pravo, da tako pomaže izgrađivanje našega lista.

7. Odlučili smo, da na sva pitanja, kojima se omladina na nas obraća najpr pravnije odgovorimo. Pitanja mogu biti iz kojeg god područja, samo treba da su ozbiljna i razumljivo i jasno formulisana. Odgovore ćemo donijeti u posebnoj rubrici: Pošta Uredništva. Držimo, da time dajemo mogućnost našoj omladini, da se lako informiše o stvarima, o kojima možda često ne bi mogla lako doć do ispravnih informacija. A ujedno dajemo i opet jednu nit, s kojom se možemo čvršće međusobno povezati.

Uredništvo i uprava »Hanoara«

Tko pije kavu ostaje zdrav

JULIO MEINL

UTEMELJENO 1862.

Uredjuje: Odbor. — Odgovorni urednik: Dr. Drago Rosenberg, Gajeva ul. 20. — Tiskara »Merkur« d. d., Zagreb. — Za tiskaru odgovara: Dragutin Sakulj, Novi Gol'ak broj 4.